

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer Ḥaye adam

Danzig, Abraham ben Jehiel Michal

מהרבא, גיצנאד

Frankurt a.M., 620 = 1860

הכונח תוכלה.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10937

הלכות חנוכה

כלל קנר. דיני חנוכה:

(א) בבית שני כשמלכו מלכי רשעה גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ומצות ופשטו ידם בממונם ובכנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות וצר להם לישראל מאוד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני השמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות ישראל יתר על מאתים שנה עד חורבן הבית. (ב) וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום כ"ה בחדש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך א' ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה ח' ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים אלו שמתחילין כ"ה כסליו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס וימים אלו נקראין חנוכה ר"ל חנו כ"ה שכיום כ"ה חנו מאויביהם ואע"ג שהנס של השמן לא היה אלא ז' ימים שהרי היה בו להדליק יום א' מ"מ כיון שאפי' בלא נס השמן היה ראוי לקבוע יום כ"ה שנחו בו מאויביהם להלל ולהודות כמו שקבעו פורים ביום שנחו בו ולפי שבאותו יום מצאו גם השמן התקינו שיהיו מדליקין גם בלילה שלפניו ג"כ לפרסם נס של השמן גם באותו יום.

(ג) אע"ג דקיי"ל דבטלה מגילת תענית ר"ל דשם כתבו כל ימים טובים שהיו להם בבית שני שהתקינו חכמי אותו דור על הניסים שאירע להם לאחר ההורבן וביטלו אותם לפי שערכה כל שמחה מ"מ חנוכה ופורים לא ביטלו ואסורים בהספד ותענית ומ"מ מותרין בעשיית מלאכה והנשים נוהגות שלא לעשות מלאכה בעוד שנרות דולקות ויש שנוהגין איסור מלאכה ביום א' וביום ח' דומיא דפסח וסוכות ומנהג טוב הוא ואין להקל להם דהוי כדברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור ומה שהנשים נוהגין יותר מאנשים מפני שבאותן הימים נעשה הנס ע"י אשה שבת יוחנן כ"ג היתה יפת תואר מאוד ואמרה למלך הצורך שתשכב עמו והאכילתו חבשילי גכינה כדי שיצמא וישתכר מן היין וישן וירדם וכן היה והחכה ראשו והביאתו לירושלים וראו שרי צבאם כי מוח מלכם וינוסו. ולפי שהנס נעשה ע"י חבשיל חלב לכן נוהגין קצת לאכול חבשיל חלב בחנוכה וזכר לנס שנעשה ע"י חלב. (ד) אע"ג דאסור בהספד ותענית מ"מ מותר להספיד חכם בפניו (עיין כהל' ר"ח) ומותר להתענות בו תענית חלום ומ"מ צריך למיחב תענית לתעניתו כדן מתענה בשבת אבל שאר תעניות אסור אפי' יום שמת בו אביו ואמו ומ"מ יום שלפני חנוכה דהיינו כ"ד כסליו מותר בתענית ולא גזרינן שמא יבא להתענות בחנוכה דלא חמיר כולי האי ולכן יש מתענים בו המורת ערב ר"ח אבל בהספד אסור ומ"מ לכתהלה לא ינהוג כן להתענות כ"ד כסליו וכ"ש דאסור לגזור תענית ציבור (סי' תרכ"ו).

(ה) י"א שמצוה קצת להרבות בסעודה בחנוכה שבימים האלו נגמרה מלאכת המשכן ועוד לפי שהצוררים טמאו ההיכל ועשו חנוכה הבית בה' ימים אלו בבית המקדש ומ"מ לא הוי סעודת מצוה וכשאומרים זמירות ושבתות הוי סעודת מצוה.

(ו) צריך לזוהר מאוד בהדלקת הנרות ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו כדי להדליק להודיע הנס ולהוסיף בשבת ח' והודיה לו על הניסים שעשה לנו ומ"מ א"צ לשאול ולמכור אלא לנר א' בכל לילה שהיא עיקר המצוה (ח"ר) ואם יש לו נר א' אעפ"י שאין לו נר על השלחן ידליק הנר לשם חנוכה ואע"פ שע"כ משתמש לאורה (סי' תרע"ח צ"ח).

(ז) הכל חייבין בנר חנוכה אנשים ונשים וקטן שהגיע להיגוך חייב אביו להנכו שהכל היו באותו נס וסומא אם יש לו אשה היא תדליק או ישתתף בפרוטה ואם יש לו בית מיוחד ואין לו אשה ידליק בסיועת אחרים ואשה יכולה להדליק להוציא אפי' איש.

(ח) כל השמנים כשירים אע"פ שאינו נמשך אחר הפתילה ואפילו כליל שבת שבתוך חנוכה דאע"ג דלנר שבת אסור להדליק בהם התם משום דמשתמשין לאורה חיישינן שמא יטה משא"כ בנר חנוכה שאסור להשתמש לאורו לכן לא גזרינן. ומ"מ מצוה מן המוכרח ליקח שמן זית רומיא דנס שבמקדש שהיה בשמן זית ואם אין מצוי יקח שמנים שאורם זך ונקי או נר של שעוה שגם כן אורו זך ואם אין לו יקח של חלב או שומן וה"ה הפתילות שאין מדליקין בהם בשבת מותר להדליק בהם נ"ח ומ"מ מצוה מן המוכרח ליקח צמר גפן או חוטי פשתן וא"צ להחליף הפתילות בכל לילה אלא מדליק בהם עד שיכלו ולא יעשו הנרות משעוה של בתי ע"ז אע"פ שבטלו הנכרי משום דמאיים.

(ט) מצוה להדליק בנר של מחכות משום הידור מצוה או של זכוכית ואם מדליק בנר של חרס כיון שהדליק בו לילה א' נעשה ישן ואין מדליקין בו כלילה אחרת דמאיים ולכן צריך ליקח כלי חדש בכל לילה או שיסיק אותו באור.

(י) מילא קערה שמן והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי כל פתילה עולה בשביל נר אחד לא כפה עליה כלי אפי' לנר א' אינו עולה לפי שהיא כמדורה ומותר להדליק בפמותות שקרוין לאמפע שכ"א מובדל מחבירו אע"ג דאין כופה עליה כלי ונ"ל דה"ה אם יש הפסק מדיצה בין נר לנר ובלבד שיהיה בין נר לנר עכ"פ רחב אצבע אפי' לא כפה עליה כלי וכן נוהגין דרוקא בקערה שאין שום הפסק בין נר לנר ומ"מ אין הידור מצוה להדליק בלאמפע מפני שהנרות הם בעגול וכן אם מדליק בנרות שעוה יעמידם בשוה ולא א' גבוה וא' נמוך וכן לא יעשה קליעת ב' נרות ביחד אע"ג שאורו רב מ"מ הוי כמדורה אלא שיהיה נר יחידי ולא יעמידם סמוך כל כך שיתחממו זו מזו דאז נכפלות ונופלות ולא קיים המצוה.

(יא) נר שיש לו ב' פיות לא ידליקו בו ב' בני אדם אפי' כלילה ראשונה לפי שאנו נוהגין שכ"א מוסיף בכל לילה כדלקמן יטעו הרואים וליכא היכר כמה נרות מדליקין ואפשר דוקא נר שיש לו רק ב' פיות אבל במנורת חנוכה שלנו שיש בו ח' פיות מותר להדליק ב' בני אדם זה בקצה זה וזה בקצה זה שהרי הכל רואין שהדליקו ב' דאל"כ היה מדליק כסדר א' אצל חבירו.

(יב) מקום הדלקתה בזמן הגמרא היה מצותה להדליק בפתח הסמוך לרה"ר אם הבית פתוח לרשות הרבים ואם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח החצר אך בזמננו שאנו דרים בין האומות מנהגנו להדליק כ"א בביתו ואפי' יש לו חדרים ופתחים הרבה לחצר ולרה"ר אינו מדליק אלא בביתו שמשחמש בו כל תשמישו עם ב"ב (תרע"ח).

(יג) מצוה מן המוכרח שניחנו בטפח הסמוך לפתח משמאל כדי שחא מוזה מיימין ונר חנוכה משמאל ונמצא שהוא מסובב במצות ואם אין שם מוזה מניחו מימין דבכל מקום ימין עדיף והיותר עדיף להניח בחלל הפתח כמו שנכתוב לקמן סי' כ"ג (סז).

(יד) מצותו להניח למעלה מג' טפחים מן הקרקע ולמטה מעשרה טפחים דאז ניכר שהניח שם לשם מצוה דנר העשוי להאיר אינם מניחים נמוך כ"כ ואם הניח למעלה מט' יצא אבל אם מניחו למעלה מעשרים אמה לא יצא דלמעלה מכ' אמות לא שלטה ביה עין ואינו ניכר (סז).

הלכות חנוכה כלל קנר

(טו) אם יש הרבה שמדליקין וצריכין להדליק בשאר מקומות מ"מ זיהויו שלא להדליק במקום שמדליקין כל השנה דאז לא יהיה היכר כלל (סז).

(טז) הדר בעליה יכול להניח בחלון אע"פ שהוא גבוה למעלה מ"ט. ונ"ל דלדין מצוה יותר בחלון מלהניח אצל הפתח דבחלון יש היכר לבני ר"ה ואם החלון גבוה מקרקע רה"ר למעלה מכ' אמה וא"כ אין היכר לבני ר"ה אוי יותר טוב להניח בפתח (סז).

(יז) מדליקין ומברכין בבית הכנסת משום פרסומי ניסא ומניחין בכותל דרום ומסדר הגרות ממזרח למערב ויש נוהגין לסדרן צפון ודרום ונהרא נהרא ופשטא. ואין אדם יוצא בגרות של בהכ"נ וצריך לחזור ולהדליק בביתו ומדליקין בבהכ"נ בין מנחה למעריב ובע"ש אם הוא סמוך לחשיכה ואין מנין בבהכ"נ יברך וידליק מיד דמ"מ איכא פרסומי ניסא כשבאים אח"כ לבהכ"נ. בבהכ"נ לא ידליק מישהוא אבל כליל ראשון שאז הקהל בשמחה שמברכין שהחיינו אבל בשאר לילות מותר אבל כשמדליק אבל בבית כליל ראשון מברך שהחיינו (מרע"ז ט"ז סק"ח).

(יח) זמן הדלקתה הוא עם סוף שקיעת החמה דהיינו צה"כ ולא מאחרים ואם הוא טרוד ולא יהיה לו פנאי אחר כך יכול להדליק מפלג המנחה ולמעלה דהיינו שעה ורביעי קודם צה"כ וחשבינן השעה לפי קוצר היום דהיינו שעות זמניות וכלכד שיחן בה שמן כ"כ שחאה דולקת עד חצי שעה לאחר צה"כ ואם אינה דולקת כלילה לא קיים המצוה וצריך לחזור להדליק ולברך ונ"ל דאם הוא מסופק אם כבר הוא צה"כ ידליק ומוטב למחר קצת מלאחר (עיין פ"ח רי"ס מרע"ב וביאורי הגר"ח).

(יט) שכח או הזיז ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה לאחר צה"כ ואיכא פרסומי ניסא וכל זה בזמניהם שהיו מדליקין בחוץ וכיון שכבר כלה רגל מן השוק אין כאן היכר אבל לדין שמדליקין בפנים לכתחלה יזוהר להדליק בזמנו ומיהו כדיעבד כ"ז שגני ביתו נעורים יכול להדליק ולברך ואם כבר ישנים אין לברך אלא ידליק בלא ברכה דכמו דלדיריהו לא היה מברך אלא בזמן פרסום הגם ה"נ לדין.

(כ) קודם שידליק יקבץ כל בני ביתו לפרסם הגם ומשהגיע זמנה אסור אפילו ללמוד וכ"ש אכילה וש"ד ואפילו התחיל פוסק ויחפולל תחלה מעריב וכלכד שלא יאחר עיקר זמן הדלקה שהוא עד שתכלה רגל מן השוק וא"ל מוטב שידליק תחלה וי"א שידליק קודם מעריב וכן נהג הגר"א.

(כא) צריך שיחן בו שמן שידליק לפחות חצי שעה (א) ואפי' בזמנה"ז ואפי' כדעבד נ"ל דלא יצא אם אין כשיעור ויחזור וידליק בלא ברכה אבל אם נוהן שמן הרבה שידלוק יותר אין בו שום מצוה אבל בגרות של שעה יש הידור מצוה כשהם ארוכים.

(כב) קי"ל הדלקה עושה מצוה ר"ל שעיקר המצוה הוא בשעת הדלקה ולכן צריך שתהיה ההדלקה במקום מצוה ואם היה מונח שם נר דולק מכע"י אינו כלום שהרי לא הדליק לשם מצוה אלא יכבנה ויחזור וידליק וא"צ להסירו ולחזור ולהניחו ומטעם זה ג"כ צריך שיחן בו קודם שביכך שמן כשיעור שידלוק חצי שעה וידליק אבל אם לא היה בו כשיעור קודם שהדליק אע"פ שאחר הדלקה הוסיף בו שמן עד שדולק אפילו כל הלילה לא יצא כיון שכשעת הדלקה לא היה בו כשיעור אלא יכבנה ויחזור וידליק ומ"מ לא יברך די"א דלא בעי שיעור ומטעם זה ג"כ אם הדליק וכנתה בין שכיבה הרוח או שהוא עצמו כיבה א"צ לחזור ולהדליק דחיכף כשהדליק קיים המצוה ואם רוצה להחמיר ולחזור ולהדליק עכ"פ לא יברך ודוקא שהעמיד במקום שראוי להיות דולק אבל אם העמידה

במקום העומד לכבות כגון במקום שהרוח שולט לא קיים המצוה כלל ויחזור וידליק ומ"מ לא יברך ומטעם זה אם הדליקה למעלה מכ' אמה אעפ"י שלקחה כך דלוק והניחה למטה מכ' לא יצא (תרע"ט) (ב).

(כג) לפי שיש דעות שונות בענין ההדלקה מאיזה נר יתחיל לכן הנכון להניחו בתוך חלל הפתח שיהיו כולם שוין בטפח הסמוך לפתח ואם א"א ומניח בכוחל בין שמניח בימין הפתח ובין שמניח משמאל הפתח יתחיל להדליק בליל ראשון בנר היותר ימיני ובליל ב' כשיוסיף נר אחר סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף שהוא יותר שמאלי כדי לפנות לימין וכן לעולם יתחיל הברכה בנר הנוסף שהוא מורה על תוספת הנס וי"א דאם מונח בימין הפתח או צריך להתחיל תמיד בנר הימיני שהוא סמוך לפתח ודעבד כמר עבד וכו'. ואם מדליק בחלון או בחלל הפתח נ"ל שבליל ראשון ידליק בנר היותר ימיני ובליל ב' ביותר שמאלי וירחק א"ע לצד השמאל כדי שיפגע תחלה בשל שמאלי כדי שלא יצטרך להעביר על המצות (עיין ט"ז תרע"ו) (ג).

(כד) עיקר מצות נר חנוכה שידליק נר א' בכל בית אפי' אם רבים בני הבית וכן בכל לילה א"צ יותר מנר א' והמהדרין מדליקין נר א' לכל א"א והמהדרין מן המהדרין מדליקין כאו"א מבני בית בליל א' נר א' ובכל לילה ולילה מוסיפין נר אחד דהיינו כלילה ב' ב' נרות עד שבליל ח' מדליקין ח' (וכן המנהג הפשוט צמדימתינו) וצריכין ליותר שיתן כאו"א נרותיו במקום מיוחד כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקין ואם השמן הוא ביוקר מוטב שידליק בנרות של שיעור כדי להיות מהמהדרין מן המהדרין ממה שידליק בשמן זית נר א' בכל לילה לבד (תרע"ח) (ד).

(כה) כיון שעיקר מצותה נר א' לכן מי שאין לו שמן הרבה ואם יתן בכל נר ונר לא יספיק אפי' בא' כשיעור מוטב שיתן בא' כשיעור שהרי יש פוסקין דבפחות מכשיעור לא יצא כלל ושאר נרות יסמוך על הפוסקים דס"ל דאין צריך שיעור ואם יש לו בצמצום ולחברו אין לו כלל מוטב שידליק כל לילה א' ויתן גם לחבירו שידליק עכ"פ א' ואפשר דדוקא כשאינו מבני ביתו אלא מכית אחרת או שאינו סמוך על שלחנו כדלקמן אבל אם הוא מב"ב וא"כ עיקר המצוה אינו חל כלל על חבירו רק שחבירו רוצה להיות מן המהדרין מוטב שיהיה הוא ממהדרין מן המהדרין וכן מי שאין לו נרות שיספיק לו לכל ח' לילות כגון שאין לו אלא ח' נרות ידליק א' בכל לילה ואם יש לו ט' ידליק בליל ב' ב' ואם יש לו י' נ"ל דידליק בליל ב' ב' ובליל ג' לא ידליק ב' דאינו לא כמר ולא כמר ואם יש לו יותר ידליק בכל לילה כראוי רק שישיר לכל שאר הלילות א' לכל לילה (וע' נסל' ברכות כלל ס"ח) ומטעם זה ג"כ מי שאין לו פנאי כלל להדליק כל הנרות ידליק לפחות א' ויצוה לאחר שידליק השאר וכן הש"ץ בבהכ"נ יעשה כן אם צריך למחר להתפלל (וע).

(כו) ומטעם זה נהגו להחמיר שלא להדליק נר חנוכה נר מנר אע"פ דשאר נרות של מצוה כגון נרות של בית הכנסת ושל שבת ושל ח"ת ושל חולה כולן נר של מצוה הוא ומותר להדליק מזה לזה אבל בנר חנוכה מחמירין לפי שעיקר מצותו אינו אלא נר אחד והשאר אינו מצוה כ"כ וכ"ש דאסור להדליק השמש שכבה מנר של חנוכה שהרי השמש הוא של רשות (תרע"ז) (ד).

(כז) בליל ראשון מברך קודם הדלקה ג' ברכות להדליק שעשה נסים ושהחיינו ובשאר הלילות אינו מברך שהחיינו ואם לא בירך בליל ראשון שהחיינו או שלא הדליק כלל מברך בלילה ראשונה כשנוכר כשידליק.

הלכות חנוכה כלל קנר

(כח) אם לא הדליק כלל א' אין לו תשלומין ביום דשרגא בטיהרא וכו' וידליק בשאר הלילות כשאר בני אדם (תרע"ג).

(כט) היה עומד כליל ג' וסבר שהוא ליל ב' ולא הדליק רק ב' יצא ואינו צריך לחזור ולהדליק מראש שהרי העיקר אינו אלא נר אחד אלא ישלים מה שהסר וא"צ לברך (ועיין נכ"ח נכלכות לולב כלל קע"ד סי' א').

(ל) כל זמן מצותה דהיינו חצי שעה אסור להנות מאורה שום השמיש ואפי' לאכול לאורה ואפי' ללמוד לאורה יש אוסרין ולכן נוהגין להניח אצלו השמש שבהן מדליק הנרות כדי שאם ישחמש אצלן ישחמש לאור השמש ואם הניחן במקום שאין רגילין להדליק שם נר אין צריך נר אחר על השלחן להשתמש לאורו דאז לא יאמרו לצרכו הדליקו. ומ"מ צריך להניח שמש אצלו שמא ישחמש שם אבל אם מדליק במקום שרגילין להדליק שם נר צריך נר אחר על השלחן דאל"כ יאמרו לצרכו הדליק (תרע"ג).

(לא) כבר כתבנו דלאחר שדלק כשיעור חצי שעה מותר לכבותה ולהנות מן השמן או להשתמש לאורה ומ"מ טוב להתנות לכהלה קודם הדלקה שאינו מקצה רק כפי השיעור די"א דאם נתן בסתם מסתמא הקצה הכל למצותה דמשום חיוב המצוה אינו מצפה שיכבה הנר ואם כן כל השמן הוי מוקצה למצוה ולד"ה אם כנתה ממילא בחוק שיעור הזמן דכתבנו לעיל שא"צ לחזור ולהדליק ואם כן שמן זה לכ"ע אסור להנות ממנו דהוקצה למצותה ולכן מה שנשאר כליל ח' מן השמן והפחילות עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו ואם נתערב בשמן אחר צריך ס' לבטלו. ואם הדליק נרות של שעה ובחוק זמן שיעור מצותו כנתה ונתערב נר זה בנרות אחרות אסור להשתמש ולהדליק נר אחר אפי' נתערב באלף דנר חנוכה נקרא דבר שבמנין שהרי מונין אותן ודבר שבמנין לא בטיל אלא אם נתערב א' ידליק ב' וכן אם נתערב ב' ידליק ג' דאז כיון דעכ"פ יש א' של היתר מותר להשתמש לאורן (תרע"ג).

(לב) אכסניא שאין לו אשה בכיתו או שיודע שאין אשתו מדלקת צריך להדליק או שישתתף בפרוטה עם אחר דהיינו שעי' זה מקנה לו חלק בשמן והבחורים אם הם סמוכים על שלחן בעה"ב י"ל דהם בכלל ב"ב ומן הדין פטורים אם הוא אוכל בכית בעה"ב ומ"מ ראוי שיהיה מן המהדרין שכ"א מדליק בפני עצמו ואפי' אם רק אוכל בכית בעל הבית וישן בחוך חדר בפ"ע ידליק במקום שאוכל בקביעות אבל ההולך לסעוד אצל חבירו פעם א' חייב לילך לביתו ולהדליק ואם אחוזו תאות האכילה ואינו רוצה לזוז ממקום אכילתו יצוה לכ"ב שירליקו בשבילו ומ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו אבל ההולך לבית אביו או חמיו וכיוצא בו לדור שם כל ימי חנוכה ידליק במקום שאוכל שם ימי חנוכה אף שביום הולך באקראי לביתו ואוכל שם אכילת ארעי דכיון דקבע לו כל ימי חנוכה אצל אביו שם הוא ביתו (ש"ס נס"ח).

(לג) מי שיש לו אשה בכיתו ויודע בה כודאי שתדליק פטור מלהדליק ומיהו י"א דעכ"פ חייב לראות את הנרות ולברך שעשה נסים ושהחיינו או שישמע מאחר ויענה אמן וגם י"א דאם ירצה להדליק מותר לו להדליק ולברך ואף לפי דעה זו לפי מה שמבואר לעיל דעיקר זמן הדלקתה הוא רק עד שתכלה רגל וידוע שהנוסעים לירידים נוסעים כמה שעות כלילה ולכן ראוי לכל י"ש להזהיר לאשתו קודם נסיעתו שהיה זהירה בזה להדליק חיבה בצאת הכוכבים והוא יסמוך עליה ומ"מ כשיבא לאושפיזא ידליק בלא ברכה ויהדר לשמוע הברכות ממי שחייב להדליק ויענה אמן ואם אין אחר עמו והוא בכית נכרי או שבא לאחר שכבר הדליקו שם ידליק ויסמוך על הפוסקים דפטור מלברך ככל דין ספק

ברכות להקל (ואין זה דומה לכסים שנזכרות על מלת עשה שה"ג דהתם מכינסות ח"ע בחיוב מה שאין כן כאן שכבר נפטר).

(לד) מי שיש לו אשה בביתו ואינו יודע בודאי שחדליק וכא באותו לילה לביתו ומצא שהדליקה בעדו י"א כיון שלא ידע בודאי א"כ כבר הל עליו תקנת חכמים וצריך להדליק ומ"מ לא יברך די"א דפטור.

(לה) בערב שבת מדליקין נ"ח תחלה ואחר כך נר שבת ודוקא לאחר פלג המנחה ונ"ל דצריך שיתן בה שמון כ"כ עד שתהיה דולקת חצי שעה כלילה ואם לאו הוי ברכתו לבטלה (ה) ואם כבתה קודם שקיבל עליו שבת יחזור וידליקנה כיון שעדיין יום הוא ומ"מ א"צ לברך שהרי בירך בהיתר (ודומה למנכך על תקיעת שופר ואינו יכול לתקוע) וצריך לזוהר שיתן דבר בפני הנרות להזיץ ביניהם לבין הפתח שלא יכבס הרוח כשפותח הדלת ואם טעה והדליק נר של שבת אם לא קיבל שבת במחשבתו ידליק אח"כ נ"ח אבל אשה כיון שנוהגות שמקבלות שבת בהדלקתן לכן לא תדליק אלא תאמר לאחר שידליק (תרע"ח). (לו) אם אין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר של שבת יקנה נר שבת משום שלום בית ומ"מ סגי בנר א' לשבת וא' לנר חנוכה ובזמנה"ז שמדליק בפנים יקנה לנר חנוכה שהרי לא ישב בחושך ואעפ"י שאסור להשתמש לאורה הוי כשעת הסכנה דמניח על שולחנו (תרע"ח).

(לז) במ"ש מדליקין נר חנוכה קודם הבדלה ואם שכח אחת חוננתו יאמר המכדיל בין קודש לחול דאין גבון לעשות פעם כך ופעם כך (ח"ר) ואין מבדילין בנר חנוכה דאסור להנות מאורו (תרפ"ח).

(לח) דין על הניסים בתפלה מבואר בכלל כ"ד סי' כ"ד.

(לט) בבחמ"ז מוזכרין על הניסים בנורה לך קודם ועל הכל ואם שכח אין מחזירין אותו ובשבת וחנוכה ושכח של שבת בענין שצריך לחזור ולברך נ"ל דצריך להזכיר גם של חנוכה (והמ"ח נסי' קפ"ח ס"ק י"ג כתב דאין לריך ולא הסכתי שהרי מה שצריך כמאן דליתא דמיו) וחנוכה שחל ביום א' ואכל בשבת ונמשך סעודתו כלילה אפי' אבל גם כלילה מזכיר של שבת לבר (וע' כלל קי"ח סי' ל') (תרפ"ג).

(מ) כל ח' ימי חנוכה גומרין ההלל וא"א תחנון וצו"ץ ולמנצח (תרפ"ג) ובבית האבל לא יאמרו אלא יאמר כאו"א בביתו (מ"ח סי' קל"ח) וא"כ משמע שהאבל לא יאמר אפי' בחנוכה. ולענין הספר עיין בדן ר"ח.

(מא) קורין בפ' נשיאים ומתחילין מוהי ביום כלות משה בפ' נשא וקורא הכהן עד ביום הראשון ולוי וישראל קורין ביום הראשון וביום ב' קורא כהן ביום השני עד פר בן בקר ולוי עד ביום השלישי וישראל ביום שלאחריו והיינו ביום השלישי וכן בכל יום. וביום ח' מתחילין ביום השמיני וישראל מתחיל מיום תשיעי עד כן עשה את המנורה ור"ח וחנוכה מקדימין לקרות בשל ר"ח ג' שהוא תדיר ואח"כ הרביעי בחנוכה ואם טעה החזן וקרא ד' בשל ר"ח אם לא הוציאו רק ספר א' א"צ לקרות יותר ואם הוציאו ב' ספרים ואז יש משום פגם של ס"ח שיאמרו שהיא פסולה צריך לקרות חמישי בשל חנוכה ויאמר קדיש אחר החמישי ואם כבר אמר אחר הרביעי א"צ לחזור ולומר ואפי' אם באמצע קריאת הרביעי נזכרו יגמור הקריאה בר"ח ואח"כ יקרא של חנוכה ואם טעה וברך כבר על של חנוכה תחלה יקרא אח"כ בשל ר"ח (ססי' תרפ"ד) (ע"ז ומ"ח נסי' ק"מ ללא כרימ"ח) ור"ח טבת שחל בשבת מוציאין ג' ספרים וקורין ו' בראשונה בסדר היום ובשניה קורין א' בר"ח ובשלישית קורין מפטיר בשל חנוכה דר"ח תדיר אע"ג דבחנוכה איכא פרסומי ניסא מ"מ

הלכות חנוכה כלל קנר

חדיר קודם להקדים והפטרה קורין בשל חנוכה רני ושמחי דלענין לרחות פרסומי ניסא עדיף. ולפ"ז נ"ל דאם טעו וקראו בשני בשל חנוכה ובשלישית בשל ר"ח מ"מ קורין הפטרה בשל חנוכה משום פרסומי ניסא (וע' ברא"ש פ' ב"מ וע' לנז' ומ"ח) ואם קראו הפטרה של ר"ח השמים כסאי יצאו. ור"ח אדר שחל להיות בשבת מוציאין גם כן ג' ספרים וקורין בראשונה ו' בסדר היום ובשני קורין א' בר"ח ובשלישית פרשת שקלים למפטיר והפטרה בפ' שקלים ואם טעו והתחילו לקרות מקודם פ' שקלים יגמרו ויברך אחריו ואח"כ יקראו מפטיר בר"ח והפטרה יקראו גם כן בשל ר"ח (וע' תש' אפי"ז ננ"ב מ"ח סי' י"ח).

(מב) מי שיש לו יאהרצייט בחנוכה לא יחשוב לפי ימי החנוכה אלא לפי ימי החודש שהרי לפעמים ר"ח טבת יום א' ולפעמים ב' ימים.

(מג) סדר ד' פרשיות שהם שקלים זכור פ' פרה ופ' החודש מבואר בש"ע סי' תרפ"ה.

הלכות מגילה.

כלל קנה. דיני פורים:

(א) משנכנס אדר מרבין בשמחה (תרפ"ז).

(ב) שבת שלפני פורים קורין פ' זכור והוא מ"ע מה"ח לזכור מעשה עמלק ולשנוא אותו שנאה קבועה בלב עד שאם היה באפשר למחות אותו מן העולם שלא ישאר ממנו שום זכר בין אדם ובהמה וכליו ומטלטליו שלא יזכר שמו לומר שזה הוא מעמלקי כדכתיב זכור את אשר עשה וכו' תמחה את זכר עמלק ומיהו י"א דמצוה דאורייתא זו יוצאין מה שקורין. פ' זו בתורה בסדר השבוע ומ"מ כיון שאין כאן היכר לזה כיון שהוא פ' השבוע ועוד שהרי מצות צריכות כונה ולכן יחדו לזה להסמיך קריאת פ' עמלק למגילה ששם כתוב נמי מחיית עמלק שהמן היה מכני בניו של עמלק וי"א שגם פ' פרה הוא מצוה מה"ח לקרותה ולכן צריכין בני הישובים שאין להם מנין לבא למקום שיש מנין בשבתות הללו לשמוע פרשיות אלו ואם אי אפשר להם לבא מ"מ יזהרו לקרותם בנגינות ובטעמים (תרפ"ה).

(ג) בימי מרדכי ואסתר נקהלו ביום י"ג באדר להלחם ולעמוד על נפשם והיו צריכין לבקש רחמים ותחנונים שיעזרם ה' להגנם מאויביהם ומצינו כשהיו ביום מלחמה שהיו מתענין שכן אמרו במדרש שמרע"ה ביום שנלחם עם עמלק היה מתענה ואם כן בודאי גם בימי מרדכי היו מתענים באותו יום ולכן קבלו עליהם כל ישראל לתענית צבור להתענות בי"ג אדר ונקרא תענית אסתר כדי לזכור שהבורא ית' רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ה' בכל לבבו כמו שעשה בימים ההם ומ"מ אינו חובה כ"כ כדי לתעניתים הכתובים ולכן יש להקל בו לעת הצורך כגון מעוברות ומניקות או אפי' חולה קצת מכאב עינים שאם מצטערין הרבה לא יתענו וכן ביולדת כל ל' יום ויפרעו אח"כ אבל שאר הבריאים לא יפרשו מן הציבור ואם הל' פורים ביום א' מתענין ביום ה' ואם חל בו ברית מילה מותר לאכול על המילה ולמחר ביום ו' יתענו האוכלים כ"כ רמ"א אבל הט"ז וא"ר כ' דאסור לאכול ביום ה' אלא יעשו הסעודה בלילה כדין י"ז חמוז ונ"ל פשוט דבעלי הברית מותרין לאכול ביום ה' כמש"כ בכלל קל"ב לענין ט"ב שנדרה וא"צ להתענות ביום ו' (וכי"ט לשטת הט"ז שקבעו זוקא ביום ה' ובאמת כן מצוה בשאלות פ' תשא חז"ל לדעת רמ"א דאין כאן יום קבוע אס' כן מותרים כל בעלי הסעודה לאכול בשחרית גם כן רק שמוציאים להתענות ביום ו' ואין חילוק בין בעלי ברית לשאר אדם) וכפי הגראה המנהג כט"ז שהרי לא ראינו לעשות הסעודה ביום (עיין ט"ז סי' תרפ"ז).